

A kiállítás megtekinthető:
2000. január 24-től 2000. október 15-ig

A kiállítást rendezte és a katalógust összeállította:
Kőfalviné Ónodi Márta

Művészeti és műszaki rendező:
Varga Judit

Borítógrafika:
Magyar zárándok,
XVI. századi fametszet
Bálint Sándor – Barna Gábor:
Búcsújáró magyarok, Bp. 1994. 2. p.

Felelős kiadó:
Dr. Tóth Ágnes levéltárigazgató

„Egybegyűlők szolgálnak
a legfőbb égi királynak.”

EGYHÁZTÖRTÉNETI DOKUMENTUMOK A BÁCS-KISKUN MEGYEI LEVÉLTÁRBAN

————— KIÁLLÍTÁSVEZETŐ —————

Ungerischer Pilger.

bn 7657

Bevezető

„Egybegyűlők szolgálnak
A legfőbb égi királynak.”

Az 1000. év millenniuma nemcsak a magyar államiságnak, hanem a vele egyidős magyar egyháznak is kiemelkedő ünnepe. Szent István király ugyanis a magyarság számára nemcsak a modern államiságot, hanem az attól elválaszthatatlan egyházi rendet is megteremtette. Első királyunk művének időtállóságát nemcsak az állam fennmaradása, hanem az egyházi szervezet elmúlt ezer éve is bizonyítja. A magyar történelem során az egyházak, legyenek azok bármely felekezethez tartozók is, népünk egyik legerősebb megtartó erejét jelentették, ezért a millennium éve nem múlhat el anélkül, hogy a magyar állam ezer éve mellett az egyházak elmúlt ezer évéről is meg ne emlékezzünk.

A Bács-Kiskun Megyei Levéltárnak a millenniumi év előtt tisztelegő rendezvényei közül ez a kiállítás időrendben az első. A tárlat célja, hogy bemutassa a levéltár őrzetében lévő egyháztörténeti jellegű dokumentumokat, bekapcsolódva ezzel a magyarországi egyházak ezeréves történelmét ünneplő megemlékezések sorába.

A kiállítás ökumenikus, azaz minden nagyobb, a megyében működő vagy működött felekezet levéltári anyagából mutat be emlékeket. A kiállítás mottójának kiválasztása során is tudatosan törekedtünk arra, hogy azt mindegyik felekezet egyaránt magáénak érezhesse. A fenti idézet 1031-ből, ismeretlen magyarországi szerző tollából származó hexameter. A magyarországi irodalom e korai emléke egyszersmind a magyar kultúrára is ráirányítja a figyelmet. Arra a magyar kultúrára, amely – nem kis részben az egyházaknak köszönhetően – virágozni, fejlődni, és ha arra volt szükség, túlélni tudott, és amelyre minden évben, a Magyar Kultúra Napján emlékezünk. Elsősorban ezeknek a gondolatoknak a jegyében szerveztük ezt a kiállítást, amelynek keretében megpróbáltunk minden olyan dokumentumtípusból (irat, képeslap, tervrajz, iskolai évkönyv, aprónyomtatvány, újság, könyv) a teljesség igénye nélkül ízelítőt adni, amelyeket levéltárunk őriz. A sokszínűséget nemcsak a dokumentumok jellege, hanem származási helye szerint is igyekeztünk biztosítani, a kiállítás anyaga ugyanis a megye majdnem két tucat települését érinti, a legkorábbi darabja 1668-ból, a legkésőbbi pedig 1965-ből származik. A kiállított emlékek bepillantást engednek az öt legnagyobb felekezet múltjába, elsősorban a történelmi hangulat megteremtésének szándékával. A tiszteletadáson túlmenően a kamarakiállítás adta lehetőségek miatt nem volt mód az egyes felekezetek történetének részletes bemutatására, de a szimbólumok, a háttér és a térbeli elrendezés által elkülönített terekben így is számos érdekes és értékes – lehetőség szerint kronologikusan rendezett – anyag került elhelyezésre. A kiállítás elején és végén, az egyház és a kultúra összekapcsolódásának eleven világát bemutató oktatás- és iskolatörténeti emlékek láthatók.

E gyűjtemény bemutatásának nem titkolt szándéka az is, hogy felhívja a figyelmet a Bács-Kiskun Megyei Levéltár őrzetében található dokumentumokra, kedvet teremtve ezáltal feltárásukhoz és kutatásukhoz, hogy azok a magyarság történetének következő millenniumán is büszkén tanúskodhassanak a múlt értékeiről.

Kecskemét, 2000. január

Kőfalviné Ónodi Márta
levéltáros

Képeslapok a megyében található különböző felekezetek templomairól

1. Képeslap a dunaszentbenedeki református templomról
(BKMÖL XV. 5. 510/1. – eredeti)
2. Képeslap a jászszentlászlói római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 520/1. – eredeti)
3. Képeslap a kiskunfélegyházi Szent István római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 527/36. – eredeti)
4. Képeslap a bácsalmási református templomról
(BKMÖL XV. 5. 502/12. – eredeti)
5. Képeslap a kecskeméti piarista templomról
(BKMÖL XV. 5. 524/89. – eredeti)
6. Képeslap a lajosmizsei római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 535/1. – eredeti)
7. Képeslap a bácsalmási római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 502/11. – eredeti)
8. Képeslap a kiskunhalasi református templomról
(BKMÖL XV. 5. 528/41. – eredeti)
9. Képeslap a bajai római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 499/67. – eredeti)
10. Képeslap a kalocsai főszékesegyházról
(BKMÖL XV. 5. 521/20. – eredeti)
11. Képeslap a dunavecsei református templomról
(BKMÖL XV. 5. 511/5. – eredeti)
12. Képeslap a fajszi római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 512/5. – eredeti)
13. Képeslap az újkécskei római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 558/2. – eredeti)
14. Képeslap a kecskeméti izraelita templomról
(BKMÖL XV. 5. 524/90. – eredeti)
15. Képeslap a kecskeméti római katolikus Nagytemplomról
(BKMÖL XV. 5. 524/91. – eredeti)
16. Képeslap az izsáki református templomról
(BKMÖL XV. 5. 518/4. – eredeti)
17. Képeslap a bajai Jézus Szíve római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 499/68. – eredeti)
18. Képeslap a kalocsai érseki rezidenciáról
(BKMÖL XV. 5. 521/21. – eredeti)
19. Képeslap a soltvadkerti evangélikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 555/2. – eredeti)
20. Képeslap a jánoshalmi római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 519/12. – eredeti)
21. Képeslap az ókéskei református templomról
(BKMÖL XV. 5. 545. – eredeti)
22. Képeslap a bajai izraelita templomról
(BKMÖL XV. 5. 499/69. – eredeti)

23. Képeslap a kunszentmiklósi református templomról
(BKMÖL XV. 5. 534/13. – eredeti)
24. Képeslap a lajosmizsei református templomról
(BKMÖL XV. 5. 535/2. – eredeti)
25. Képeslap a kiskunhalasi római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 528/40. – eredeti)
26. Képeslap a tiszaalpári római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 497/3. – eredeti)
27. Képeslap a kiskunfélegyházi Sárlos Boldogasszony római katolikus templomról.
(BKMÖL XV. 5. 527/37. – eredeti)
28. Képeslap a kiskunmajsai római katolikus templomról
(BKMÖL XV. 5. 530/1. – eredeti)

Tárlók

29. Hajósi (Schifferdecker) Dániel (1795-1849) kecskeméti evangélikus iskolai tanító számadáskönyve. 1828-tól 1831-ig tanította Petőfi Sándort, akinek neve – igaz még Petrovics formában – a könyv kinyitott oldalán olvasható.
(BKMÖL XIV. 50. – eredeti)
30. Értesítvény a Kecskeméti Református Lyceumról 1875/76. Szerkesztette: Csabai Imre igazgató. Kecskemét, 1876.
31. A Kecskeméten működő Egyetemes Református Jogakadémia évkönyve 1932/33. évről. 59. évf. Szerkesztette: Dr. Joó Gyula dékán. Kecskemét, 1933.
32. A kecskeméti Református Jogakadémia és Főgymnázium építkezése. Az oldalhomlokzat tervrajza 1910-ből. A tervrajzon látható Mészáros János (1848-?) református lelkész aláírása és a kecskeméti református egyház pecsétje.
(BKMÖL XV. 15. – eredeti)
33. A kecskeméti református vallású tankötelesek névsora az 1861-től 1869-ig.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – eredeti)
34. Görög nyelvű bibliamagyarázat 1770-ből és néhány belső lap másolata.
(BKMÖL XV. 17. – eredeti és másolatok)
35. „Szeretettel, szenvedéssel...” Kilenced a lelki előhaladásra Isten szolgája, Kaszap István példája nyomán. Írta: Endrődy László S. J. Bp., [1943]
36. Szent Keresztútjárás, melyet a halálra ítélt, kereszttel terhelt Jézus Krisztus Pilátus házából Kálvária hegyére vészett. Bp. [1915]

37. Énekek és dalok gyűjteménye római katolikus népiskolák használatára. Szerkesztette: Haubner Károly. Kézirat (é.n.). A kinyitott oldalakon a népiskolák II. osztályának szánt két ének szövege és kottája látható. Haubner Károly (1863-1931) kiskunfélegyházi kántor, dalköltő és énektanító, a Polgári Daloskör alapítója és főkarnagya.
(BKMÖL XV. Kiskunfélegyházi kéziratok gyűjteménye – eredeti)
38. Így lépj az oltár elé! Beszélgetések a házasságról. Írta: Kovács Sándor. Bp., [1941]. Az előszót írta: Dr. Hamvas Endre budapesti érseki ált. helynök. A katolikus egyház házasságra felkészítő kiadványa.
39. Bálint József: Mi a KALOT? Bp., 1946. A Katolikus Agrárfűjségi Legényegyletek Országos Testületének tájékoztató füzet.
(BKMÖL X. 239. 1.d. – eredeti)
40. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulatának címere és imakönyve. Kalocsa, 1925.
(BKMÖL XII. 6. 1.d. – másolat és eredeti)
41. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulatának német nyelvű szabályainak első oldala 1859-ből.
(BKMÖL XII. 6. 1.d. – másolat)
42. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulatának latin nyelvű, pápai első jóváhagyással ellátott szabályainak Rómában leírt és megpecsételt példánya 1903-ból.
(BKMÖL XII. 6. 1.d. – eredeti)
43. Mécseske. Az Angolkisasszonyok kecskeméti Ward Mária római katolikus Leánygimnáziumának 25 éves jubileuma emlékére. Kecskemét, é.n.
44. Az Angolkisasszonyok Boldogságos Szűz Mária Társasága Kecskeméti Római Katolikus Leánygimnáziumának értesítője az 1921/22. iskolai évről. Közzéteszi az Angolkisasszonyok intézete. Kecskemét, 1922.
45. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Kalocsai Érseki Római Katolikus Kisdédóvónőképző-intézet és Kisdédóvoda évkönyve az 1941/42. iskolaévről. Szerk.: Dr. Erdős József igazgató. Kalocsa, 1942.
46. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Kiskunfélegyházi Constantinum Római Katolikus Leánynevelő-intézet értesítője az 1917/18. tanévről. Kiskunfélegyháza, 1918.
47. A Kalocsai Piarista Kollégium története (1765-1860). Írta: Gál István piarista. Bp., 1938. /Palaestra Calasactiana. A piaristák doktori értekezései az 1932. évtől. 20. szám/
48. A Kecskeméti Kegyesrendi Algymnasium évkönyve az 1858/59-i tanévre. Szerk.: Cseh Ferenc igazgatótanár. Kecskemét, 1859.

49. A Ciszterci Rend Bajai Katolikus Főgimnasiumának értesítői (1888/89-1897/98). A kinyitott oldalon az 1895/96-os értesítő címlapja látható. Közli: Szenczy Győző igazgató. Baja, 1896.
50. A kalocsai Jézus-társasági intézet vázlatos története (1860-1935). Több rendtag közreműködésével írta: P. Komárik István S. J. Kalocsa, [1935] A kinyitott oldalakon az 1869-ben épült gimnázium és Haynald Lajos dr. (1816-1891) kalocsai érsek képei láthatóak. Haynald érsek végeztette az 1880-as években az intézet felújítását és bővítését.

Tablók

51. A kecskeméti Szentháromság szobor rajza. A szobrot a kecskeméti polgárok az 1739-1740. évi pestisjárványtól való megszabadulásuk után emelték hálaáldozatul. A képen lévő feljegyzés szerint a város a kivitelezésre megszavazott 2000 forintból 400 forint foglalt adott 1741. május 25-én és a szobor felállítását 1742-ben Szent György napja (április 24.) körül tervezték.
(BKMÖL XV. 36. 307. – eredeti)
52. A kecskeméti római katolikus egyházközösség számadáskönyve. (1668-1679). A restaurált számadáskönyv első, tizenkettedik és tizenharmadik oldalai láthatók. Az első oldalon olvasható feljegyzés: „Az Templom födele’ csinálásért atunk Kovats Gergelynek es az Andras mestörnek 26 Talléra valo garast...”
(BKMÖL XII. 9/a. 1.d. – másolat)
53. A kiskunfélegyházi katolikus templomra tett adományok és az adományozók névsora 1743-1744-ből. Az adományokból épült barokk stílusú templomot 1761-ben szentelték fel Sarlós Boldogasszony tiszteletére.
(BKMÖL V. 101/b. L. 27. Cs. 2. Sz. 4. – másolat)
54. A kiskunfélegyházi Sarlós Boldogasszony templom fényképe 1885-ből. A templom tornyáról a keresztet és a gömböt 1885. augusztus 28-án vették le és a gömbben a városra vonatkozó adatokat, a templom építéskor használatos pénzérmeket találtak. A gömb és kereszt visszatétele (1885. november 21.) előtt a korábbihoz hasonló, aktuális dokumentumokat helyeztek el a gömb belsejében. A fénykép 1885. november 2-án készült, mikor a keresztet és a gömböt próbára feltették.
(BKMÖL XV. A kiskunfélegyházi vonatkozású fényképek gyűjteménye – másolat)
55. Kimutatás a kecskeméti római katolikus felekezeti újszülöttekről és megholtakról az 1841-42., 1843-44., 1845-46. és az 1847-48. esztendőkből.
(BKMÖL IV. 1528. 1.d. – eredeti)
56. Tablókép a Jézustársasági Kalocsai Érseki Főgimnáziumban az 1907/1908-as évben érettségit tett tanulóiról.
(BKMÖL XV. 5. 229. szám – eredeti)

57. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulatának főnöknője által 1906-ban készített jegyzék a Kiskunfélegyházán alapítandó zárda és nevelőintézet felszerelési tárgyairól. Az Iskolanővérek 1908-ban nyitották meg intézetüket Kiskunfélegyházán, de a várossal már korábban elkezdődtek a tárgyalások.
(BKMÖL XII. 6. 21.d. – másolat)
58. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulata főnöknőjének 1908. szeptember 2-án kelt levele Kolossváry Mihály (1867-1947) kiskunfélegyházi esperes-plébánoshoz az iskolanővérek Félegyházára érkezése tárgyában. A főnöknő közli levelében a zárdát átvevő első nővérek nevét és foglalkozását.
(BKMÖL XII. 6. 21.d. – másolat)
59. A kecskeméti Angolkisasszonyok Intézete főnöknőjének, Fittler M. Rózának 1928. december 18-án kelt levele Garzó József (1887-1950) városi levéltárhoz, melyet a levéltárnak adott iskolai értesítők mellé küldött.
(Az Angolkisasszonyok Boldogságos Szűz Mária Társasága Kecskeméti Római Katolikus Leányképzőiskolájának értesítője az 1918/19. és 1919/20. évben. Kecskemét, 1920. BKMÖL 1357. rt. szám, 2-3. oldal közé kötve – másolat)
60. Beszámoló a pálos rend félegyházi és a Petőfiszállás melletti Szentkútnál történt fogadtatásáról 1940 májusában.
(Félegyházi Közlöny 1940. május 12. – másolat)
61. Pétery József (1890-1967) váci püspök 1945. július 20-án kelt, Juhász Kálmán kiskunfélegyházi polgármesterhez írt levele, melyben közli, hogy pálos atyák vezetése alatt álló káplánságot szervez Szentkúton.
(BKMÖL XXII. 103/a. 8610/1945. – eredeti)
62. Képeslap a pálosszentkúti (Petőfiszállás) kolostorról és templomról.
(BKMÖL XV. 5. 590/1. – eredeti)
63. A kiskunfélegyházi Szent István római katolikus templom szószékének színes tervrajza. A neoreneszánsz stílusú templom 1873 és 1880 között épült, a szószék néhány eleme – a tervrajzhoz képest – módosítva került kivitelezésre.
(BKMÖL XV. A kiskunfélegyházi vonatkozású épületek tervrajzainak gyűjteménye – eredeti)
-
64. II. József rendelete 1787-ből, melyben kötelezi a zsidókat vezetéknev használatára, az anyakönyveik német nyelven történő vezetésére.
(BKMÖL IV. 1528. 3.d. – másolat)
65. A kecskeméti zsidók összeírása 1808-ból.
(BKMÖL IV. 1528. 3.d. – másolat)

66. Kimutatás a kecskeméti izraelita vallású újszülöttekről és megholtakról az 1841-1842. és az 1843-1844. esztendőkből.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – másolat)
67. Képeslap a kecskeméti zsinagógáról az 1911-es földrengés után. A képen látható az épület eredeti hagymakupolájának maradványa, mely annyira megsérült a földrengés során, hogy le kellett bontani.
(BKMÖL XV. 5. 524/92. – eredeti)
68. A kecskeméti zsinagóga épületének színes rajza 1965-ből. A kupola új formája a lótuszvirág bimbójára emlékeztet.
(BKMÖL XV. 15. – másolat)
-
69. A kecskeméti evangélikus vallásúak összeírása 1782-ből.
(BKMÖL IV. 1528. 1.d. – másolat)
70. A kecskeméti evangélikus hitközség segélyezést kér a városi tanácstól. (1817)
(BKMÖL IV. 1528. 1.d. – másolat)
71. Kimutatás a kecskeméti evangélikus vallású újszülöttekről és megholtakról az 1840-1841., 1843-1844., 1844-1845., 1845-1846. és az 1847-1848. esztendőkből.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – másolat és eredeti)
-
72. Kecskemét kiváltságos mezőváros bíráinak és esküdteinek a katolikus és a református vallású lakosság közti egyensúly érdekében hozott határozatai. A latin nyelvű irat 1722-ben Derecskei Sámuel református hitű, Gyula mezővárosi lakos kívánságára készült.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – másolat)
73. Kecskemét város római katolikus tanácsa 1776-ban gróf Koháry Ignác földesúrnál beadvádolja a kecskeméti reformátusokat a nyomásföld elfoglalása miatt. A vád szerint a reformátusok a maguk prédikátora számára egy darab földet – engedély nélkül – művelésre kimértek.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – másolat)
74. Kimutatás a kecskeméti református vallású újszülöttekről és megholtakról az 1837-1838. és az 1838-1839. esztendőkből.
(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – másolat)

75. Kivonat a kecskeméti református egyháztanács 1857. május 17-én tartott gyűlésének jegyzőkönyvéből.

(BKMÖL IV. 1528. 6.d. – eredeti)

76. A Szeremlei Református Ifjúsági Egylet házszabálya (részlet) (é.n.)

(BKMÖL X. 290. 1.d. – eredeti)

77. Jegyzőkönyv a Szeremlei Református Olvasókör 1932. március 13-i alakuló közgyűléséről. (részlet)

(BKMÖL X. 290. 1.d. – eredeti)

78. A kecskeméti görög „kereskedő-compania” bírójának és társainak 1765. július 27-én kelt panaszlevele a kalocsai érsekhez, templomuk használata tárgyában. Az irat szerint a váci püspök parancsára a görög valláson lévőknek nem volt szabad tovább templomot és papot a „régí szabály szerint” tartani, templomukat be kellett zárni.

(BKMÖL IV. 1528. 1.d. 200-202.p. – másolat)

79. Naum Popovits kecskeméti görög plébános 1833. június 22-én kelt levele Szűts András-hoz, melyben az őt ért sérelmekről panaszskodik.

(BKMÖL IV. 1528. 2.d. 540. – eredeti)

80. Nemes Kozma Demeter (†1815) és felesége, Patsu Zsófia (†1836) görög nyelvű sírfelirata a kecskeméti görög temetőben. A szöveget magyarra fordította: Dr. Lukács Géza.

(BKMÖL IV. 1528. 2.d. 18-20.p. – eredeti)

81. Kimutatás a kecskeméti görög nem egyesült egyházhoz tartozó újszülöttekről és megholtakról az 1838-1839., 1843-1844. és az 1844-1845. esztendőkből.

(BKMÖL IV. 1528. 2.d. – eredeti és másolat)

82. A kecskeméti görög nem egyesült egyház vázlatos története. (é.n.) A füzetszerű összefoglaló munka első, és néhány további oldala látható.

(BKMÖL IV. 1528. 2.d. 3-17.p. – másolat)

83. A kecskeméti görög templom márványtáblájának szövegmásolata görög nyelven és annak magyar fordítása. (é.n.) Fordította: Dr. Lukács Géza.

(BKMÖL IV. 1528. 2.d. – másolat)

Képeslapok a megye területén található különböző felekezetek iskoláiról

84. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek kalocsai tanintézetéről.

(BKMÖL XV. 5. 521/22. – eredeti)

85. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek kalocsai intézetének internátusi étkezőterméről.

(BKMÖL XV. 5. 521/23. – eredeti)

86. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek kalocsai intézetének kémiai előadóterméről.

(BKMÖL XV. 5. 521/24. – eredeti)

87. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek kalocsai intézetének fizikai szertáráról.

(BKMÖL XV. 5. 521/25. – eredeti)

88. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Bácsalmási Leányiskolájáról.

(BKMÖL XV. 5. 502/12. – eredeti)

89. Képeslap a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Kiskunfélegyházi Római Katolikus Constantinum Leánynevelő-intézetéről.

(BKMÖL XV. 5. 527/38. – eredeti)

90. Képeslap a kalocsai érseki papnevelő-intézetéről.

(BKMÖL XV. 5. 521/26. – eredeti)

91. Képeslap a Kecskeméti Református Jogakadémiáról és Főgimnáziumról.

(BKMÖL XV. 5. 524/92. – eredeti)

92. Képeslap a Kecskeméti Piarista Főgimnáziumról.

(BKMÖL XV. 5. 524/93. – eredeti)

93. Képeslap a ciszterci rend bajai főgimnáziumáról.

(BKMÖL XV. 5. 499/70. – eredeti)

94. Képeslap a kecskeméti evangélikus templomról és az evangélikus iskola egykori épületéről.

(BKMÖL XV. 5. – eredeti)